

Riktlinjer för beslut om innehåll och omfattning av den officiella statistiken

Den officiella statistiken regleras i lagen (2001:99) om den officiella statistiken, förordningen (2001:100) om den officiella statistiken (statistikförordningen) och i SCB:s föreskrifter och allmänna råd för offentliggörande m.m. av officiell statistik (SCB-FS 2002:16). Inom vilka områden det ska finnas officiell statistik och vilka myndigheter som ansvarar för den (statistikansvariga myndigheter) beslutas av regeringen och framgår av bilagan till statistikförordningen. Enligt 2 § i statistikförordningen beslutar en statistikansvarig myndighet om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde om inte något annat följer av ett särskilt beslut av regeringen. I verksförordningen (1995:1322), förordning (1982:668) om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från näringsidkare och kommuner samt förordning (1998:1820) om särskild konsekvensanalys av regleras effekter för små företags villkor, regleras frågor om uppgiftslämnande som är tillämpliga även för statistik.

De paragrafer i lag och förordningar som uttrycker krav på statistiken har presenterats inledningsvis i bifogade sammanställning av vad som gäller vid beslut om innehåll och omfattning av den officiella statistiken. De framtagna riktlinjerna är ett *komplement till* lagen och förordningarna. De ska ses som ett stöd i myndigheternas arbete med att besluta om sin officiella statistik. Det gäller dels på nivå 2 (se nedan) för att avgöra hur statistikens innehåll och omfattning ska avgränsas och dels på nivå 3 (se nedan) när de ska avgöra exakt vilken statistik som ska åsättas beteckningen eller symbolen Sveriges officiella statistik. Riktlinjerna är inte tvingande för statistikansvariga myndigheter.

Officiell statistik

Statistiska undersökningar leder till två huvudtyper av slutprodukter:

- Slutliga observationsregister
- Statistik

De slutliga observationsregistren består av mikrodata, som gör det möjligt för nutida och framtida statistikproducenter och statistik användare att ta fram annan statistik än den statistik som tas fram vid offentliggörandet av den officiella statistiken. En särskild kategori av slutliga observationsregister är de levande observationsregistren, ofta i form av databaser, som fortlöpande underhålls och aktualiseras med nya uppgifter.

Med statistik avses skattningar av statistiska storheter. En statistisk storhet avser ett ”teoretiskt” (”sant”) värde som definieras av:

- att ett bestämt statistiskt mått används för att sammanfatta
- värdena på en eller flera variabler
- för objekten i en bestämd grupp.

En prognos kan betraktas som en skattning av en statistisk storhet, liksom skattningar baserade på totalräknade undersökningar (t.ex. ett administrativt register) också kan betraktas som skattningar av statistiska storheter.

I systemet för den officiella statistiken ingår själva statistiken, metadata, produktionssystem, slutliga observationsregister, publikationer, enstaka tabeller samt databaser. Databaser kan vara interaktiva eller bestå av fasta tabeller som användaren inte kan ändra på. Systemet består också av lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, riktlinjer, verktyg (som är utvecklade för systemet såsom metoder, klassifikationer etc.), de statistikansvariga myndigheterna, rådet för den officiella statistiken samt SCB som samordningsansvarig.

Nivå 1: På denna nivå beslutar regeringen om för vilka ämnesområden och statistikområden som det ska tas fram officiell statistik och vilka myndigheter som ska ha statistikansvar.

Nivå 2: På denna nivå beslutar en statistikansvarig myndighet om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde. I praktiken betyder det att myndigheten definierar variabler och objekt och beslutar vilken eller vilka metoder som ska användas för att få fram önskad statistik till önskad kvalitet.

Begreppet ”Statistikprodukt” har sedan länge använts inom systemet för den officiella statistiken. I SCB:s instruktion sägs i 12a§ att ”Rådet ska ...föra en förteckning över statistikansvariga myndigheter och produkter.” Myndigheten sätter namn på statistikprodukterna och rådets sekretariat ger en unik produktkod för varje produkt. En operationalisering av 2§ i statistikförordningen är att myndigheten ska redovisa minst en statistikprodukt för vart och ett av sina statistikområden och en viss statistikprodukt kan hänföras till ett eller flera statistikområden.

Det har visat sig att begreppet statistikprodukt har upplevts som oklart av många myndigheter då man förknippat begreppet med en slutprodukt. Man kan i princip likställa en statistikprodukt med en statistisk undersökning. Begreppet undersökning ges här en vid tolkning och innefattar en serie av återkommande, väsentligen likadana undersökningar. En statistisk undersökning kan t.ex. vara:

- totalundersökningar och urvalsundersökningar
- situationsbaserade och händelsebaserade undersökningar
- tvärsnittsundersökningar och longitudinella undersökningar
- primära (direktinsamlade) och sekundära undersökningar (t.ex. registerbaserade undersökningar och undersökningar som, i likhet med nationalräkenskaperna, baseras på resultaten från andra undersökningar)
- registervårdande undersökningar

En konkret undersökning kombinerar ofta flera av de karaktäristika som nämns i listan ovan. Inom varje undersökningskategori ovan kan ett flertal olika mätmetoder tillämpas.

Fastställda av Rådet för den officiella statistiken

Normalfallet är att det finns ett 1-1 förhållande mellan en statistikprodukt och en undersökning, men ibland kan en undersökning behöva delas upp på flera statistikprodukter t.ex. beroende på att kvalitetsdeklarationen blir alltför komplicerad eller omfattande. En uppdelning kan t.ex. vara nödvändig p.g.a. olika modellantaganden, olika variabeluppsättningar, olika branschindelningar eller olika periodicitet.

Det kan ibland vara lämpligt att använda begreppet ”statistisk undersökning” i stället för begreppet ”statistikprodukt” i kommunikation med statistikens användare.¹

Nivå 3: På denna nivå preciseras vilka skattningar av statistiska storheter som utgör den officiella statistiken. Statistiska storheter kan publiceras på papper, på fil eller i en interaktiv databas som enskilda värden, i form av tidsserier eller som tabeller varvid varje tabellcell innehåller en skattning.

Offentliggörandet är den första publiceringen – tillgängliggörandet för användarna – medan publicering är ett vidare begrepp och innebär också publicering efter offentliggörandet av statistiken. Offentliggörandet ska innebära att den statistikansvariga myndigheten på Internet publicerar ett antal statistiska storheter som åsatts beteckningen ”Sveriges officiella statistik” eller motsvarande symbol. En användare har inte själv rätt att sätta beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol på en statistisk storhet som vidarebearbetas av användaren. Användaren ska på lämpligt sätt göras uppmärksam på att statistiken då upphör att vara officiell. Bearbetningar av aidentifierade mikrodata, vidarebearbetningar av officiell statistik t.ex. i analyserande och tolkande text är inte att betrakta som officiell statistik.

¹ Se vidare Att dokumentera statistiska undersökningar, observationsregister och statistikproduktionsystem. Användarhandbok för SCBDOK version 3.0 Bo Sundgren 2001-11-01, SCB samt i Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik. Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik. (MIS 2001:1) SCB.

I tabblån nedan illustreras de olika beslutsnivåerna

	Typ av avgränsning	Exempel	Beslutande
Nivå 1	a) Ämnesområden b) Statistikområden	a) Jord -och Skogsbruk... b) <u>Sysselsättning i skogsbruket</u> a) Nationalräkenskaper b) <u>Nationalräkenskaper</u>	Regeringen
Nivå 2	Vilka undersökningar?	-Åtgärds- och sysselsättningsstatistik småskaligt skogsbruk (Urvalsundersökning, intervjuer) -Skogsentreprenörer (Totalundersökning, enkät) -Riksskogtaxeringen (Inventering) - Nationalräkenskaper, årsvis (Vidareförädling och sambearbetning) -Etc.	Statistikansvarig myndighet
Nivå 3	Vilka statistiska storheter?	Arbetstimmar i skogsbruk 2003 fördelat per...	Statistikansvarig myndighet

Att ändra i den officiella statistikens innehåll och omfattning

Nivå 1: Regeringen beslutar om ämnesområden, statistikområden och ansvariga myndigheter genom att göra ändringar i statistikförordningen. En statistikansvarig myndighet bör anmäla förslag om förändringar till rådet.

Nivå 2: Myndigheten beslutar om en ny undersökning och om nedläggning av en undersökning. Myndigheten bör anmäla planerade nya undersökningar och planerade nedläggningar till rådet.

Nivå 3: Myndigheten beslutar om ändringar den officiella statistiken. Myndigheten bör anmäla planerade förändringar i befintliga undersökningar till rådet. Ändringar ska dokumenteras i beskrivningen av statistiken och användarna bör informeras i anslutning till publiceringen.

Lagar och förordningar samt i kompletterande riktlinjer

Nedan redovisas ett antal paragrafer hämtade från lagar och förordningar som uttrycker krav på den officiella statistiken. Dessa krav har kompletterats med ett antal, icke tvingande, riktlinjer som myndigheten kan använda som en checklista vid beslut om innehåll och omfattning av den officiella statistiken.

Relevanta paragrafer i lagar och förordningar

1. Officiell statistik ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Den ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Lag om den officiella statistiken (SFS 2001:99) 3§
 2. När officiell statistik görs tillgänglig ska den vara försedd med beteckningen Sveriges officiella statistik eller den symbol som framgår av bilaga till denna lag. Lag om den officiella statistiken (SFS 2001:99) 4§
 3. Den officiella statistiken ska framställas och offentliggöras med beaktande av behovet av skydd för fysiska och juridiska personers intressen. Lag om den officiella statistiken (SFS 2001:99) 5§
 4. En statistikansvarig myndighet beslutar om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde om inte något annat följer av särskilt beslut av regeringen. Förordning om den officiella statistiken (SFS 2001:100) 2§.
 5. Individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Förordning om den officiella statistiken (SFS 2001:100) 14§
 6. Myndigheter som samlar in uppgifter från kommuner eller privata näringsidkare ska samråda med organisation som företräder uppgiftslämnarna. Samrådsförordningen (SFS 1982:668) 3§
 7. Innan en myndighet fattar beslut om föreskrifter eller allmänna råd för uppgiftslämnande ska myndigheten dessutom bl.a. utreda såväl kostnadsmässiga som andra konsekvenser och dokumentera dessa i en problem- och konsekvensanalys (PKA-analys). Verksförordningen (SFS 1995:1322) 27§. Om föreskrifterna kan ha effekter av betydelse för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt ska myndigheten också göra en särskild konsekvensanalys enligt Förordningen (1998:1820) om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för små företags villkor.
-

Riktlinjer

1. Officiell statistik finansieras i allmänhet med anslag till den statistikansvariga myndigheten men kan också finansieras på annat sätt. Hur statistiken finansieras bör redovisas i beskrivningen av statistiken.
2. Den officiella statistiken bör i regel vara av löpande karaktär så att man kan följa utvecklingen över tiden. Engångsundersökningar och intermittenta undersökningar kan också vara officiell statistik.
3. En undersökning som ryms inom de områden som anges i statistikförordningen och som baseras på särskilda regerings- eller riksdagsbeslut eller på EU-regleringar bör betraktas som officiell statistik om det inte finns särskilda skäl däremot.
4. Myndigheten bör lämna förslag om förändringar i statistikförordningens bilaga till rådets sekretariat för beredning i rådet.
5. Innan beslut fattas om att starta ny undersökning bör myndigheten utreda eventuell anknytning till närliggande undersökningar, befintliga register etc. för att undvika överlappande datainsamlingar.
6. Myndigheten bör rapportera till rådets sekretariat när den avser att starta ny undersökning, göra förändringar i en befintlig undersökning eller lägga ned en undersökning. Förändringar i befintlig undersökning bör redovisas i anslutning till publiceringen.
7. Den statistikansvariga myndigheten avgör när en förändring av innehållet i en viss undersökning är så omfattande att den bör läggas ned och att en ny undersökning definieras. I beskrivningen av statistiken, som även fortsättningsvis bör vara tillgängliga för användarna på Internet, bör anges under vilket namn och vilken kod den nya, ersättande undersökningen går att finna.
8. Den statistikansvariga myndigheten bör anpassa statistikens innehåll och omfattning till samhällsutvecklingen och basera denna anpassning på omvärldsbevakning inklusive dialog med användarna t.ex. i användarråd och i andra fora, direkt med enskilda användare och i systematiska användarstudier.
9. Myndigheter med ansvar för statistik som ofta används tillsammans eller berör närliggande områden bör samråda med varandra och sträva efter en samordning avseende objekt, variabler och mätningar, t.ex. genom att representanter för den andra myndigheten ingår i användarrådet.

10. Myndigheten bör, förutom att samråda med organisationer som företräder uppgiftslämnarna d.v.s. Näringslivets Regelrådet (NNR) och Svenska Kommunförbundet respektive Landstingsförbundet också höra andra uppgiftslämnarrepresentanter och andra uppgiftslämnarkategorier.
11. Myndigheten avgör om statistikens kvalitetsnivå är tillräcklig, i relation till hur den används. Detta kan göras t.ex. via processkartläggningar och studier av kvaliteten samt i dialog med användarna i användarråd och i andra fora, direkt med enskilda användare och i systematiska användarstudier.
12. När man offentliggör preliminär statistik ska kraven på kvalitet vara uppfyllda så att beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol kan åsättas statistiken. I kvalitetskravet ingår att beakta aktualitet kontra t.ex. precision. Användarna bör i anslutning till publiceringen informeras om att statistiken kommer att revideras resp. att den är reviderad.
13. Det kan i vissa fall vara nödvändigt att korrigera statistik p.g.a. att den statistik som tidigare offentliggjorts varit felaktig. Beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol bör då åsättas den nya statistiken. Användaren bör i anslutning till publiceringen informeras om statistiken ersätter tidigare offentliggjord statistik som var felaktig.
14. Myndigheten bedömer om man vid omräkningar bakåt vid tidsseriebrott kan åsätta beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol på den nya omräknade statistiken. Användaren bör vid publiceringen informeras om att det är frågan om en omräkning av tidigare offentliggjord statistik.
15. Som komplement till offentliggörandet av de skattade storheterna kan statistiken publiceras i form av diagram, karta eller liknande som också åsätts beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol.
16. Beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol bör anges vid statistiken/tabellen. Den kan också anges på den statistiska publikationens titelsida eller i anslutning till innehållsförteckningen i databasen. En statistisk publikation med beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol på titelsida kan kompletteras med annan statistik än officiell statistik; då bör dessutom de enskilda tabellerna som innehåller officiell statistik åsättas beteckningen eller symbolen.

17. För statistik från undersökningar inom systemet för den officiella statistiken som av den ansvariga myndigheten inte åsatts beteckningen Sveriges officiella statistik eller motsvarande symbol kan t.ex. en förklaring enligt nedan anges:

Undersökningen ingår i systemet för den officiella statistiken. Denna tabell är ej officiell statistik då den inte tas fram löpande.

18. En användare har inte rätt att själv sätta beteckningen Sveriges officiella statistik eller symbolen på statistik som användaren vidarebearbetar. Användaren ska på lämpligt sätt göras uppmärksam på att vid vidarebearbetningar av officiell statistik upphör statistiken att vara officiell. Bearbetningar av oidentifierade mikrodata, vidarebearbetningar av officiell statistik samt analyserande och tolkande text är inte heller att betrakta som officiell statistik. Producenten kan uppmana användaren att i källa ange att:

Statistiken är en bearbetning av "den eller den" undersökningen som ingår i systemet för den officiella statistiken.

19. En statistikansvarig myndighet har *inte* rätt att definiera en viss statistik som officiell statistik efter att den har offentliggjorts. Däremot kan myndigheten besluta att en undersökning som inte ingår i systemet för den officiella statistiken från en viss tidpunkt ska definieras om till att ingå i systemet. Därvid kan myndigheten informera om en förändring i status för en viss undersökning, t.ex. enligt följande:

Undersökningen ingår i systemet för den officiella statistiken fr.o.m. referensår xxxx.